

עלון כב המועדים

הלכות והליכות בענין מנהגי ישראל בימי הפסח במידי דאכילה (חלק א)

יש אומרים שצריך לאכול מצות כל ימי הפסח הטעם: משום שמחת יו"ט כי פתא סעדתא דלבא (שערי תשובה שם). בספר מעשה רב (אות קפא) משמע שהגר"א תמה על מנהג אי אכילת מצה, והטעם: כיון שכותב שאכילת מצה בפסח היא מצווה (משנ"ב תעה ס"ק מה מביא דבריו) ומה שקראו חכמים אכילת מצה בכל שבעה רשות, הכוונה שמצווה לגבי חובה מקריא רשות אבל באמת מצווה היא. טעם אחר למנוע חומרה זו: לפי שמבטל מצות ברכת המזון ולכן יש לאכול מצה בפסח, ועוד שמבטל על ידי זה סעודות שבת ויו"ט (נמוק"י או"ח תעה א).

בשו"ת ציץ אליעזר כתב שאין כל מקום לחומרא שלא לאכול מצה בשאר ימי הפסח בגלל חשש שאין לו יסוד בהלכה שלא ניתנה תורה למלאכי השרת ואינו נקרא חומרא תיקרא כי אם קולא במצות שמחת החג (חלק י כו ה).

אכילת דגים

יש שנהגו שלא לאכול דגים בכל ימי הפסח (מהר"ם שיק מנהגיו אות נט), הטעם: ז"ל הפמג"ד (אי"א סו"ס תמו) דגים חיים שקורין קרפיון שולחין מעיר לעיר ובכדי שיישארו חיים מניחים פרוסת המזין עם יין שרף בפיו, ואחר שמתו יבלעו מהחמין. טעם אחר: לפי שהיו מורחים יו"ש על הדגים כדי שלא יסריחו, והששו מחמין ואע"פ שהיום לא נהגו כן יש שנהגו כן.

דגים חיים: יש שקונים דגים חיים שבהם אין את החששות הנ"ל (וינד משה סימן כו אות ט דרכי חיים ושלוש מונקאטש מנהגי פסח אות תרו).

במנהג אכילת הדגים בפסח כתב בסידור יעב"ץ (שער האיתון דף כא, א) "יומין בשר ודגים ויין כפי כוחו מן המשובח למצות שמחת יו"ט" הרי להדיא שהתיר אכילת דגים.

מקור לאכילת דגים: מדברי חז"ל (סוטה יא, ב) שבשכר נשים צדקניות ננאלו ישראל ממצרים כי בשעה שהלכו לשאוב מים הזמין להם הקב"ה דגים קמנים בכדיהם והוליכו אותם אצל בעליהם וכן מפורש ברמב"ן (בהעלותך יא, ד) לאחר שהיו גומרים עבודתם במצרים היו רגילים לתת להם דגים קמנים המצוים מאוד חלף עבודתם (יפה ללב תעו ה). [כדרך

נהגו הרבה מקהילות ישראל כי במיני מאכל שונים שהיו בדורות קודמים חשש חמץ שוב אין אוכלים אותם משום "ואל תיטוש תורת אמך".

הטעם שנהגו ישראל להחמיר חומרות בפסח יותר מכל השנה משום שהיא המצווה הראשונה שנצטוו עליה ישראל כולם וקיבלו עליהם באהבה והחמירו בכלליה ופרטיה וכל המאריך בדקדוקיה מארכים לו ימיו ושנותיו (רדב"ז ח"ג תקמו ושו"ת מן השמים סימן ע). טעם אחר: לפי שכל יציאת מצרים היה בגלל שלא שינו שמם לשונם ולבושם שהוא בגדר חומרא יתירה ולכן מקפידים בפסח על חמורות והרחקות יותר מכל השנה (משך חכמה פרשת בא על הפסוק ואתם לא תצאו). טעם אחר: כיון שראינו שהקב"ה מחמיר וכתב בל יראה ובל ימצא ומאי נפק"מ לקב"ה אם אנו אוכלים המין או מצה אלא כמלך שצוה על עבדיו לעשות דבר וכשהם רואים שהמלך מאד מחמיר בדבר גם עבדיו מחמירים בדבר זה (ילקוט יושר דף צ בשם רבו בעל תרומת הדשן).

בסגולותיה: מובא בשם האר"י שאמר "שכל הנזהר ממשוהו בחמין מובטח לו שלא יחטא כל השנה" (באר היטב תמו א). יש שכתבו מי שנשמר בפסח יועיל לו שלא יודמן לו חטא כל השנה (אמרי פנחס אות רנב הדקשה איך אדם מובטח על החטא), וכן כתב המקובל רבי עמנואל חי ריקי בעל משנת חסידים (ניסן פרק ג אות ד) "והשומר בפסח מחמין כהלכתו ומחמיר בכל החומרות שמחמירים יועיל לו לנפש כל השנה".

אכילת מצה

יש שמחמירים ביותר שאין אוכלים מצה כלל אחר ליל הראשון (והשני לבני חו"ל) רק אוכלים למעדנים מיני תבשילים (שערי תשובה סו"ס טס). והטעם: כיון שאין חיוב אכילת מצה רק בלילה הראשון דכתיב "בערב תאכלו מצות", וכיון שאם המצה לא נעשתה כדין יש בזה חשש חמין דאורייתא אף שאופים המצות עם כל הדקדוקים מ"מ צדיקים ויראי שמים חששו בכל זאת למשחו חמין ונמנעו מאכילתה בשאר הימים, אלא שבליל הסדר אי אפשר לבטל מצות דאורייתא משום חשש בעלמא (עיין מחצית השקל תנה א). ואין כל אחד יכול לנהוג כן אלא א"כ הוא חסיד שמדקדק בכל הדינים לפי שיש בזה ביטול כמה מצות.

שתקנו לאכול כרפס (רבינו מנחם בהלכות חמין ומצה) וזכר שהיו אוכלים ירקות שהיא רפואה למכה האברים (שו"ת שיה יצחק סימן רז).

דגים מלוחים: מנהג אשכנזי שלא לאכול דגים מלוחים וה"ה דגים כבושים, הטעם: לפי שבעבר היו מולחים אותם במלח שנתערב בו חמין (רמ"א תמוה) ועל אף שהיום המלח הוא נקי נשאר המנהג עד היום.

אכילת שום

יש נוהגים שלא לאכול שום בכל ימי הפסח, והטעם: בפרי מגדים (א"א תסד א) כתב שאין יודעים טעם לחומרא זאת מ"מ עתה אין להקל בפני עם הארץ ובצנעא לת"ח אין להחמיר.

יש שכתבו טעם לאי אכילת שום: כיון שאכילת שום מביאה לידי ריח רע ומפני שבפסח צריך אדם לשיח ולספר ביציאת מצרים, לכן ראוי שלא יריח ממנו ריח של שום וצנזן (ספר ויגד משה סימן יז), יש שכתבו בשו"ת: מפני שכל ישראל היו צריכים לעלות להגל ולהיות ביחד הקפידו שלא יאכלו שום כדי שלא יגרמו להם סבל על ידי הריח, ואמנם היה צריך לאסור בכל שלושת הרגלים אלא שכיום נחרב בית מקדשינו בעונותינו הרבים והמנהג הוא רק זכר בעלמא למה שנהגו אבותינו והנהיגו רק בפסח שבלאו הכי נהגו בו חומרות רבות (דובר ישרים מרגליות ע' קיא).

טעם אחר: לפי שהיה מקומות שהיו גרעינים גדולים הדומים לשום היו מכנים אותם קנאבעל ובכדי שלא יתבלבלו ובמקום שום האמיתי יבוא לאכול חטים המכונים שום והם יתחמצו בבישולו לכן תיקנו שלא לאכול שום (שערי ימי הפסח פרק ב ט הערה כה בשם הרב ר' מרדכי הכהן שבדרון נין של המהרש"ם).

טעם אחר: לפי שיש חשש שהעכו"ם שורין את השום בשכר (שדי המד מערכת פסח סימן ו אות ט בשם הרב שב יעקב)

ובח"י אדם (כלל קכו ז) כתב דאין לזה שום טעם וריח ומותר באכילה, והמנהג לאסור הגיע בטעות מדברי המגן אברהם שכתב שאם יש שום אסור אפילו במשהו, אך שם מדובר בשום שחתכו בסכין חמין והוא חריף ולכן אסור באכילה במשהו.

ומיהו מנהג בחלק מקהילות שלא אוכלים שום בפסח. השר שלום מבעלזא שנשאל מדוע אינו אוכל שום השיב כתיב (משלי א ח) "אל תמוש תורת אמך" וכך הוא המנהג בבית אבי ואמי שלא לאכול שום בפסח (הובא בשו"ת חמדת משה סימן כב פתחא זוטא סימן ב אות ז).

שטיפת ביצים

יש שנהגים לשוטף הביצים ולנקות את התבניות הטעם: לפי שחוששים שמא נדבקו פירווי חמין ממאכלי התרנגולים לקליפת הביצה ולכן יש לרחוץ תחילה כי חמין בפסח במשהו (פמ"ד א"א תמו, בן איש חי ח"א פרשת צו אות ל). חותמת בביצים: יש שנהגו בפסח לקנות ביצים בלי חותמת, והטעם: לפי שחששו שמא יש חמין בדיו, והיו חומרא בעלמא שאף אם היו חמין

בדיו נפסל כבר באכילה, ומיהו עיקר החשש שמבשל הביצה עם קליפה (שערי ימי הפסח פרק ב' חומרות הפסח טו).

תבניות ביצים: יש שנהגו לבדוק בתבניות הביצים שמא נשתייר שם חמין.

קדירה לביצים בלבד: יש שנהגו שבקדירה שבשלו בה ביצים אין מבשלים בה שום מאכל רק חוזרים ומבשלים בה ביצים (פמ"ד א"א בופאטש תמו, דתוספות חיים על הח"א כלל קל ס"ק כב), והטעם: משום שחוששים שמא היו מונחים הביצים בקמח חמין ובלע (פמ"ד שם).

מנהגים בפירות וירקות

פירות שיש להם קליפה: יש הנוהגים שלא לאכול פירות וירקות רק כאלו שאפשר לקלפם (ח"י"א קכו ב). והטעם: כדי להישמר מכל נדנדוד של חמין שאולי בא במגע עם הפרי והירק. טעם אחר: יש שמדמים את פירות וירקות לפירות יבשים האסורים בפסח מפני שאומרים שמפזרים עליהם קמח בשעת תיקונם.

פירות וירקות שקליפתם רכה: יש הנוהגים שלא לאכול פירות וירקות שקליפתם רכה כגון תותים מלפפונים וענבניות.

קילוף פירות: יש הנוהגים לקלף את הפירות והירקות לפני אכילתם (היי אדם קכו ב), והטעם: לפי שמשמשים לריסוס הפירות וירקות בחומרים שיש בהם חשש לתערובת חמין ולכן יש לקלפם, וכן חוששים שמא בא הפרי במגע עם פירותים או חשש חמין (תשובות והנהגות רכה).

אכילת פירות יבשים

יש הנוהגים שלא לאכול פירות יבשים בפסח (רמ"א תסז ח), הטעם: לפי שמפזרים עליהם קמח בשעה שמיבשים אותם וחוששים שמא נדבק בהם בשעת ייבושם, טעם אחר: שחוששים שמא נתיבשו בתנור חמין (רמ"א תסז ח, משנ"ב שם ס"ק כו חיי אדם כלל קכו ב). באם ידוע שנתיבשו בדרך שאין חשש לחמין מותר באכילה (רמ"א שם).

תפוחי אדמה

החיי אדם בנשמת אדם (סימן כ) כתב המנהג באשכנזי שלא לאכול תפוחי אדמה, הטעם: משום גזרת קטניות לפי שעושים מהם קמח ומחלף בקמח,

מנהג העולם: לאכול תפוחי אדמה והוא עיקר המאכל בפסח לרוב בני אדם.

בספר אוהל שלמה (דף לה) לבעל התפארת שלמה מרדאמסק, כתב שצריך לתת הודאה על שלא היה מאכל זה בימי הגאונים שהיו אוסרים אותו לפסח מחמת גזירת קטניות משום שעושים מהם קמח.

רחיצת תפוחי אדמה: יש שרוחצים כל תפוחי אדמה שקנו לפסח לפני פסח (אורחות רבינו ח"ב הנהגות והידורים בעניני פסח אות ב עמוד פד).

קמח תפוחי אדמה

יש הנוהגים שלא לאכול קמח תפוחי אדמה בפסח.

והטעם ע"פ דברי המור (תפג) דהיכא דאיכא עבדי דמולזלים במצווה אסור לאפות מקמח של מצה אפוייה או שאר קמחים דאתי לשרוי אף בקמחא. טעם אחר: לפי שהוא דומה לקמח דגן וחוששים משום מראית עין.

מנהג העולם אמנם יש שכתבו שאין לחדש ולגזור גזרות מעצמנו וכל גזרת הגאונים דווקא בקמח העשוי ממיני קטניות. ומיהו הגרשז"א נהג להחמיר בזה ובביתו לא קנו קמח תפוחי אדמה (שלמי מועד פרק פא).

לטבול המצה במלח

יש הנוהגים: שלא לטבול המצה במלח אלא מניחים המלח בידיים על גבי המצה, והטעם: לפי שחששו כמו בשרויה משום חשש הימוץ וחששו לשיטות דס"ל שמלח מחמיץ ועל כל פנים לא רצו לכטל ענין טיבול במלח לכן נתנו מלח על גבי המצה ואכלו לאלתר (עדות ביהוסף חומרות בפסח ט מקורות והערות שם ט).

אכילת סוכר

יש שנהגו שלא לאכול סוכר בפסח (רמ"א תסו ח), הטעם: לפי שחוששים שמא עירבו בסוכר קמח ולכן החמירו על עצמם (משנ"ב שם ס"ק כט). ואף שבדורות אחרונים התבטל חשש זה מ"מ חששו שמא הפועלים האוכלים שם כל ימות השנה נפל מחמצם לתוך הסוכר ונדבק שם והוא חמץ בעין, המנהג היום להתיר דאין בזה חשש חמץ (הי"א כלל קנו ג). ובפרט בדורנו שהסוכר מיוצר בהכשר ובהקפדה מרובה (נמוקי א"ח תסו א). אמנם יש מחמירים: שלא לאכול סוכר בפסח,

גושי סוכר: יש שנהגו להשתמש רק בגושי סוכר שעליהם לא היה חשש שמא נגעו בו הפועלים בידיים מחמוצות ואף אותו מוקקים ומרתחים בערב פסח.

ציפורן: יש שנוהגים לא להשתמש בציפורן בפסח, והטעם: משום ששורים אותם במי שעורים לפני שמיבשים אותם (רמ"א תסו ח).

להריח: נוהגים להחמיר גם לא להריח ולכן מבדילים במוצאי שבת חול המועד על הדסים או קינמון (משנ"ב שם).

כרכום: יש שנהגו שלא להשתמש בתבלין הנקרא כרכום (רמ"א תסו ח), והטעם: לפי שמזייפין אותם בסולת כדי להעמיד מראיתם, טעם אחר: לפי שמניחים עליהם שאור כדי להחזיר את מראיתם, הלבוש כתב כיון שמרטיבים אותם במי סובין כשמוליכים אותם למקומות הרחוקים כדי שלא יתיבשו הרבה ויפסידו במשקל.

כרכום הגדל בביתו: כרכום הגדל ביתו אף שנהגו בו מחמץ כל השנה אסור להשתמש בפסח, והטעם: משום מראית עין שלא יבואו להחליף בין המינים הגדל בביתו לגדל שלא בביתו (משנ"ב שם ס"ק לג).

דבש: יש שנהגו שלא לאכול דבש בפסח, (רמ"א תסו ח), והטעם: לפי שהיו מערבבים בו חמץ.

קפה: יש שנהגו להחמיר ולא להשתמש בקפה בימי החג, והטעם: משום חומרת קטניות, ויש הנוהגים לקנות קפה מיוחד שנעשה בעבודת יד בשימור אחר שימור.

חמוס [גם לאוכלי קטניות]: יש שנהגו שלא לאכול חמוס בפסח והטעם: לפי שחמוס מלשון חמץ (בן איש חי).

חלב: יש שנהגים שלא לאכול ולשתות מאכלי חלב בפסח (הליכות חיים פסח פרק הכשרות עמוד פג), והטעם: משום שחוששים שמא הבהמה אכלה חמץ בפסח, טעם אחר: לפי שחוששים שמא התערב פירור חמץ בשעת החליבה, ואע"פ שהיום חולבים במכונות וכמעט שאין מצוי חשש חמץ, מ"מ עדיין יש השומרים על חומרות שנהגו אבותיהם.

יש שנוהגים לקנות חלב לפני פסח לכל ימי החג, והטעם: משום שחוששים שמא הבהמה אכלה חמץ בפסח וחוששים לאיסור הנאה בפסח ולכן קונים לפני פסח שאף אם הבהמה אכלה חמץ באותו יום של החליבה מותר לכו"ע לשתות החלב בפסח, לפי שהחמץ השתנה לפני סוף זמן איסורו.

במנהגים בכשר ועופות

לקנות עופות לפני פסח: יש שנהגו לקנות עופות לפני פסח (זכרון משה תסו שכך נהג זקינו החיד"א, חיד"א בספר טוב עין סימן יח אות פד בא"ח פרשת צו אות מ), והטעם: משום חשש שמא ימצא חיטים ושאר דגנים במעיה ומנקים את אבריה הפנימים כדי שלא ימצא דגנים במעיה.

יש הנוהגים שלא לאכול בשר של תרנגולים

והטעם: משום שחוששים פן ימצא בהם חיטים ושעורים ויפול לתוך התבשיל בלא שימת לב ויבאו לידי איסור (לב חיים ח"ב סימן רנ, ברכי יוסף תסו יא בא"ח צו אות מ).

טעם אחר: כיון שהתרנגולים אוכלים חמץ נמצא שנהגים מאיסור (לב חיים שם בשם ספר בית הרואה, עין שערי תושבה סו"ס תמחו צ"ע).

רגלי עופות: יש שאין אוכלים רגלי עופות, והטעם: כיון שהם דורכים בכל מקום והרבה חמץ ולכלכוך נדבק בהם לא שייך לנקותם כראוי לכן לא אוכלים אותם. חלקים הפנימים של העופות יש שנהגו שלא לאכול.

מנהגים במידי דאכילה

לקנות אוכל מוכן: יש שהקפידו לבשל כל המאכלים בבית ולא לקנות מן המוכן (עדות ביהוסף חומרות בפסח ח).

זכר לדבר: מהמשנה באיזה מקומן [בכל הקרבנות כתיב ונאכל לכהנים ונאכל ליום או לשני ימים] ובסוף כתוב הפסח אינו נאכל אלא בלילה

שמאל"ן) (עדות ביהוסף הומרות הפסח כד) שמכנינים אותו בערב פסח לכל ימות החג.

שתית משקה הנקרא בארשט

הטעם שרבים נוהגים לשתות משקה חמוץ שנקרא "בארשט" בפסח כדי להוציא מליבם של קראים וצדוקים שמפרישים את הפסוק "כל מהמציא לא תאכלו", כפשוטו של מקרא שאין לאכול דברים המוצים בפסח, וכדי לעקור את דבריהם ולפרש הפסוק על פי מסורות חז"ל שפירושה עיסה שהתחמצה שותים בארשט שהוא סלק חמוץ להורות שהוא מותר בלא כל ספק (הגדה ילקוט שמעוני הובא בספר מנהג ישראל תורה).

מנהגים בכלים

כלים מיוחדים לפסח: נהגו העולם להשתמש בכלים מיוחדים לפסח, והטעם: כדי שלא יצטרכו להנעיל את הכלים של יום חול בשביל

פסח, ועל ידי זה ימנע הרבה מבשולים, טעם אחר: משום שא"א לנקות בסדקים הקטנים שבהן שלא ישאר בהם חמץ במשהו (יסוד ושורש העבודה הלכות הנעלת כלים).

אוכלים שנפלו על הרצפה: יש הנוהגים שאוכל שנפל על הרצפה בפסח שלא לאוכלו שוב בפסח (באר היטב תנא מג).

כלי שנפל לארץ: יש שנהגו לשטפם אף אם הריצפה נקיה ולהשתמש בהם (באר היטב תנא מג), ויש שמקפידים שכל כלי אכילה שנפל על הרצפה שלא להשתמש בו באותו שנה בכל זה בפסח (עין א"ר תנא מ, שלמי מועד פרק עא שכך נהגו בבית הגרשז"א).

הפסק על השולחן: יש שנהגו שאין מניחים ספרים או בקבוקים בלי הפסק מפה או ניר תחתיו (חמד משה תנא ס"ק לה), והטעם: כיון שספרים שמשתמשים בהם כל ימות השנה עלולים להמצא לפעמים במקום פירורי חמץ לכן יש לזוהר מלהניחם על גבי שולחן.

ובקבוקים הטעם: כיון שבד"כ אין ידוע היכן היו מונחים קודם לכן נכון לזוהר בזה (חג המצות פרק כה הערה סב).

להניח ספרים על השולחן: יש שנהגו כל השנה לא להניח ספר כל השנה על השולחן, והטעם: שחוששים שמא יפלו בתוכם פירורי חמץ וישכח לבערם לפני פסח (דרכי חיים ושלום ע"פ הרמ"א סו"ם

הזכרת דבר חמץ: יש שנהגו שלא להזכיר מילת להם בפסח אלא אומרים חמץ, והטעם: משום שחוששים שישאלו התינוקות על זה ויבאו לידי אכילה (תשבי ערך דבר מנהג ישראל תורה סימן תסט).

ואינו נאכל וכו' ואינו נאכל הביאור שבפסח הכל אינו נאכל דהיינו זה לא זמן של אכילה (הרה"ק מנארליץ זצ"ל).

יש הנוהגים לקנות כל מאכלם לחג אפילו פירות וירקות לפני פסח (מנהג ירושלים עיין מנהגי ארץ ישראל), הטעם: לפי שאם יש פירור חמץ יתבטל לפני פסח (מועד לכל חי סימן ב סעיף כד).

לאכול אצל אחרים: רבים מקפידים שלא לאכול שום מאכל אצל השני בפסח, מנהג זה מובא בספר מועד לכל חי (סימן ב אות טוב) וכתב הטעם: כי משפחה ומשפחה מנהג אבותיהם בידיהם, וכן מביא הפלא יועץ ומוסיף ואין בזה משום יוהרא שהרי רגילים לומר בפסח איש אצל רעהו אינו אוכל, כי לא כל אדם שווים בזהירותם, והמרבה לזוהר הרי זה משובת.

מאפה הנראה כמאפה של חול: יש שנהגו שלא לאפות ולאכול מאפה הנראה ודומה למאכלי חמץ, והטעם: ע"פ דברי הראב"ן הובא בברכי יוסף (תסג) שלא יעשו גם מקמחים המותרים כדי שלא יעשו גם מקמחים האסורים, וכן היה נוהג הגרשז"א (שלמי מועד פרק פא) שלא לאכול הדבר הנראה כמו עוגת חמץ.

שמן

שמן שומשומין יש הנוהגים שלא להשתמש בשמן העשוי משומשום בפסח, והטעם: לפי ששומשום נחשב כקמניות שנאסר על בני אשכנז.

טעם אחר: מפני שמעורב בו חמץ לפני הפסח דהיינו גרגרי דגן הנטחנים עמם בעת טחינת השומשום וא"א לבררם, אף שכבר התבטלו הגרגרים הנוכחים קודם הפסח.

שמן כותנה: יש הנוהגים שלא להשתמש בשמן כותנה (שו"ת מנחת יצחק ח"ג סימן קלח ב, הגרשז"א הליכות שלמה פרק ד אות יז), והטעם: אע"פ שאינו כקמניות החמירו מפני שהוא דבר הנדגן וגדל בשרביטים כקמניות (הגרשז"א שם), ויש הסוברים שדינו כקמניות, ויש המשתמשים בשמן זה כשנעשה בכשרותו לפסח. (ספר מקראי קודש ח"ס סימן ס אות ב).

שמן אגוזים: המנ"א (תננ ב) בשם המהר"ל מתיר להשתמש בשמן זית ולא בשמן אגוזים.

שמן זית יש הנוהגים שלא להשתמש בשמן זית בימי הפסח, הטעם: משום ששמן זית הוא דבר חריף ושמא כתשו אותו במכתשת של חמץ, (דגול מרבבה תננ ב), יש שכתבו טעם אחר לאסור: שחוששים שמא הפועלים מבלו בו פיתם (ברכ"י תמו אות יד).

בזמנינו יש שכתבו כיון שעושים הכל בבית הבד ונזהרים בו אין חשש ומותר השימוש בו.

וישנם רבים שמהדרים שלא להשתמש כלל בשמן כל ימות הפסח, והטעם: שחוששים שמא יתחלף בשמן קמניות (שו"ת בית שערם או"ח רטו בשם בעל ייטב לב מסיגעט) ומשתמשים בשומן עופות והנקרא

להערות לתרומות והנצחות! לב בעלי התוספות אלעד
052-7668608

לקבלת העלון במייל: lev17382@gmail.com